

ІСТОРІЯ

УДК 94(477):070(092)

Тарас БАТЮК,
кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої історії України
та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) tbatyuk@gmail.com

МИРОН КОРДУБА ТА ГАЗЕТА «ДІЛО»: ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ

Стаття присвячена проблемі співпраці Мирона Кордуби з першою галицькою українською щоденною газетою «Діло». Проаналізовано інформаційні, публіцистичні та критичні статті вченого на сторінках видання. Відтворено тематичну палітру його публікацій. Відзначено особливості співробітництва історика з «Ділом» протягом кінця XIX – першого десятиліття XX ст., а також у міжвоєнний час. Зроблено висновок про своєрідність стилю Кордуби-журналіста, якому були притаманні принциповість у відстоюванні власної позиції, толерантність у сприйнятті аргументів опонента, об'єктивність при інтерпретації важливих соціальних тем.

Ключові слова: М. Кордуба, «Діло», журналістика, публіцистика, белетристика.

Літ. 12.

Taras BATYUK,
Ph. D in History, associate professor of
ancient history of Ukraine and special historical disciplines department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) tbatyuk@gmail.com

MYRON KORDUBA AND THE JOURNAL «DILO»: PECULIARITIES OF COOPERATION

The article is dedicated to the problem of cooperation between Myron Korduba and the first Galician daily journal «Dilo». On the pages of the edition informational, journalistic and critical articles of a scholar were analyzed. The thematic palette of his publications was reproduced. In addition, particular features of cooperation of the scholar with «Dilo» during the end of the XIX – the first decade of the XX st and during interwar period were highlighted. Individuality of the style of Korduba-journalist, who used to be unswerving in defeating his views, tolerant in embranchment of arguments, objective in interpretation of important social issues, hardworking in improving the stylistic of his works were marked. The conclusion points on the prospects of further researching the journalistic works of Korduba, which would give us possibility to fully understand the uniqueness of his creative personality.

Key words: M. Korduba, «Dilo», belletristic, journalism, publicistic.

Ref. 12.

Тарас БАТЮК,
кандидат исторических наук, доцент кафедры давней истории Украины
и специальных исторических дисциплин Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) tbatyuk@gmail.com

**МИРОН КОРДУБА И ГАЗЕТА «ДІЛО»:
ОСОБЕННОСТИ СОТРУДНИЧЕСТВА**

Статья посвящена проблеме сотрудничества Мирона Кордубы с первой галицкой ежедневной газетой «Діло». Проанализированы информационные, публицистические и критические статьи ученого на страницах издания. Реконструирована тематическая палитра его публикаций. Отмечены особенности сотрудничества историка с «Ділом» на протяжении конца XIX – первого десятилетия XX в., а также в межвоенное время. Сделан вывод о своеобразии стиля Кордубы-журналиста, которому были присущи принципиальность в отстаивании собственной позиции, толерантность в восприятии аргументов оппонента, объективность при интерпретации важных социальных тем.

Ключевые слова: М. Кордуба, «Діло», журналистика, публицистика, беллетристика.

Лит. 12.

Постановка проблеми. В сучасному ренесансі біоісторіографічних студій кордубіана є одним із найбільш помітних тематичних сюжетів. При цьому дедалі частіше йдеться про необхідність подолання історієцентризму у вивченні творчої спадщини видатного українського діяча. Йдеться про необхідність звернення уваги, поряд із науковою, також на журналістичну, белетристичну, колекціонерську та інші напрямки реалізації його творчого потенціалу. На наше переконання, із науковою творчістю Мирона Кордуби чи не найбільш щільно пов'язана його журналістська кар'єра. Адже нерідко на шпальтах періодики з'являлися популярні обробки суто наукових проблем, котрими цікавився відомий історик. Також потреби національного життя, артикульовані національною періодикою, змушували М. Кордубу достосовувати свій фаховий хист до викликів дня. Тож важливим завданням сучасної кордубіани вважаємо всебічне опрацювання журналістичної складової різнопланової діяльності видатного представника львівської історичної школи. Як перший крок його реалізації, пропонуємо спробу реконструкції особливостей співпраці М. Кордуби з найбільш реномованою українською газетою «Діло», журналістський вишкіл в якій вдалося пройти багатьом знаковим українським інтелектуалам кінця XIX – першої третини XX ст.

Аналіз досліджень. Проблема співпраці М. Кордуби з періодичними виданнями, попри відзначену вище актуальність, так і не стала предметом скільки-небудь систематичного наукового осмислення. Фактично, до сьогодні маємо лише дві спроби відтворити журналістську діяльність знаного українознавця. Йдеться про з'ясування Тетяною Кульчицькою особливостей співпраці вченого з польськими періодичними виданнями [5, 112–136], як також і нашу розвідку про М. Кордубу як співробітника газети «Буковина» [1, 147–151].

Мета статті – відтворити різнопланову співпрацю М. Кордуби з газетою «Діло» протягом першої третини XX ст.

Виклад основного матеріалу. Початки співпраці М. Кордуби з найбільш популярним серед галицьких українців щоденником «Діло» сягають кінця XIX ст., коли молодий історик навчався у Віденському університеті й інформував львівську громадськість про суспільно-політичне та культурне життя імперської столиці. Його змістовні дописи, озглавлені як «Листи з Відня», завжди друкувалися на першій сторінці газети, що свідчило як про важливість поданої інформації, так і їх популярність серед читачів [10].

Співпраця М. Кордуби з «Ділом» продовжувалася і після його переїзду в 1900 р. до столиці буковинського краю, де він отримав посаду гімназійного професора. Галицькі українці у той час були спрагли інформації про національне життя своїх побратимів з інших регіонів Австро-Угорської імперії, тож у короткому часі молодий історик стає найбільш активним чернівецьким кореспондентом «Діла». При цьому у своїх дописах

Батюк Т. Мирон Кордуба та газета «Діло»: особливості співпраці

М. Кордуба зосереджується на проблемах національної боротьби корінного українського населення з господарями краю румунами та німцями, відзначаючи, що «Буковина – се Австрія в мініятурі» [11, 1]. Втім, і внутрішнє життя української громади краю часто потрапляє у фокус прискіпливої уваги молодого вченого. Завдяки тому, що свої дописи М. Кордуба здебільшого містив анонімно, він міг доволі відверто писати про від'ємні сторони буття співвітчизників [12, 1]. Тут впадає у вічі його намагання пером публіциста не тільки діагностувати вади сучасного йому суспільства, але й запропонувати власні рецепти громадського одужання.

Поряд із новинками місцевого буковинського життя, читачів «Діла» цікавили подорожні враження М. Кордуби з відбутих ним наукових відряджень. Так, у 1907 р. за завданням Археографічної комісії НТШ молодий учений протягом кількох місяців опрацьовував московські архівні колекції. Поряд із суто науковою працею, за завданням редакції «Діла» М. Кордуба вивчав українське життя у другій російській столиці. Його спостереження були узагальнені в публіцистичному нарисі «Лист з Москви», що друкувався протягом декількох чисел львівської газети. Насамперед, чернівецький історик пише про складність у збиранні необхідного матеріалу: «Коли я досі нічого не писав про українську громаду в Москві, то причиною сему була трудність у збиранні потрібних дат. Число людей, які інтересуються українським рухом, тут дуже мале, а ще менше таких, котрі могли би про той рух дещо розказати. Тому всі звістки приходилося збирати малими окрухами і доперва відтак зліплювати з них сякий-такий образ» [6, ч. 249, 2].

Спостережливе око М. Кордуби відзначило відмінність московської та петербурзької української громади, що полягала у відсутності «людей на становищах», адже центр ділового життя імперії знаходився у північній столиці. Ті нечисленні українці, твердить обсерватор, котрі після перших звісток про лібералізацію національного життя в 1905 р. об'єдналися в шевченківське товариство, панічно зреклися будь-якої культурної праці в часи пореволюційної реакції. Разом із тим, вчений відзначає «немалий гурток» української молоді, котра студіює на московських навчальних закладах, також маючи потребу в об'єднанні для задоволення хоча б мінімальних національних потреб. Але українське земляцтво у Москві, вказує М. Кордуба, під оглядом національної самосвідомості доволі невиразне. Так, студенти-українці Московського університету, пише оглядач, «крім хибань одного територіяльного походження, з українством нічого спільного не мають» [6, ч. 249, 2]. Серед усіх московських вищих шкіл, вказує М. Кордуба, найбільш свідомою і діяльною є українська молодіжна громада сільськогосподарського інституту. Саме її представники запросили М. Кордубу на своє засідання з проханням зробити відчит про культурне і наукове життя галицьких побратимів. Звісно, чернівецький історик не міг відмовити такому прохання і провів цілий вечір у товариському колі молоді, спраглої новин від закордонних братів. «Гарний се був вечір і розмова була би ся протягнула геть поза північ, – ділиться своїми спогадами М. Кордуба з читачами «Діла», – коли би не приходило числитися з послідним поїздом, який о пів до 12 відходив до Москви» [6, ч. 249, 3].

Буковинський гість припав до смаку московським землякам, тож зустріч з молоддю відбулася вдруге. Цим разом М. Кордуба виголосив лекцію на тему «Про культурний і національний розвій Українців в Галичині». Слава про перший виступ висланця закордонних українців привела на цей другий виступ доволі показний гурт молоді (понад 60 осіб), а також старших українських діячів, серед яких М. Кордуба називає ім'я Агатангела Кримського. І цього разу вийшло цікаве обговорення національного поступу галицьких українців, котре протяглося до глибокого вечора. «В святочнім, поважнім настрою вертали гості послідним поїздом у Москву...» – інформує своїх львівських читачів М. Кордуба.

Поряд зі статтями інформаційного характеру, М. Кордуба також знайомив у той час галицького читача з новинками українознавчої літератури. Тут для прикладу згадаємо його резонансну критичну оцінку докторської праці свого колеги по львівській історичній школі Івана Джиджори. На відміну від багатьох інших українських рецензентів (наприклад, М. Грушевського та М. Василенка), котрі в цілому схвально відгукнулися на твір І. Джиджори «Економічна політика російського правительства супроти України в 1710 – 1730 рр.», М. Кордуба піддав працю нищівній критиці. Чернівецький учений у насмішкуватому тоні безапеляційно назвав рецензовану книгу І. Джиджори такою, що цілковито позбавлена наукової вартості. На сторінках «Діла» він порадив колезі по школі «не псувати паперу безвартними здогадами і комбінаціями». Вказуючи на численні «важливі методичні промахи», рецензент закинув молодому автору невідповідність між вступом і висновками його докторської праці. На переконання критика, запропонована І. Джиджорою гіпотеза про значний розвиток торгівлі у часи козацького гетьманату входила в суперечність із висновком про руйнівні для українських земель наслідки торгівельної регламентації під час реформ Петра I [4, 1–3].

Що цікаво, редакція «Діла» виявилася настільки солідарною з оцінками свого постійного автора, що навіть відмовила І. Джиджорі у праві надрукувати спростовну відповідь. У ній молодий вихованець школи М. Грушевського на багатьох прикладах довів, що його старший колега вкрай упереджено поставився до рецензованої праці. Висловлені М. Кордубою закиди автор назвав «несправедливими», а спосіб, у який вони були зроблені – «безцеремонним». На закінчення своєї відповіді, зі зрозумілою образою на чернівецького колегу, І. Джиджора наголосив: «Але одного все таки можна від д[обродія] Кордуби жадати: Коли вже не доброї волі супроти критикованого ним автора, то в усякім разі сумлінності в реферованню думок чужих праць без огляду на те, чи вони йому подобаються чи ні» [7, 542].

З'ясовуючи причини такої рецензентської уїдливісті М. Кордуби до колеги по львівському науковому осередку, поділяємо спостереження нашого сучасника Володимира Пришляка. Луцький дослідник, осмислюючи мотивацію гіперкритичної поведінки М. Кордуби, поряд із суто фаховими моментами, вказав: «У цій ситуації, можливо, ще й додалися та «загнали» амбіції М. Кордуби, елементарна заздрість, що не залишився у Львові, як Джиджора, а змушений був учителювати в гімназії в Чернівцях» [8, 29]. Висловлене спостереження до певної міри підтверджує тогочасна реакція на критичний виступ М. Кордуби з боку інших представників львівської школи. Наприклад, обурюючись у листі до І. Джиджори некоректністю чернівецького колеги, Микола Залізняк піддав сумніву, за його словами, «занадто білими нитками шиту» «підозрілу й мало переконуючу» рецензію старшого колеги [7, 545].

Помітною була співпраця М. Кордуби з газетою «Діло» і у міжвоєнний період. Крім коротеньких дописів хронікального змісту, у той час на шпальтах видання він друкував більші статті проблемного характеру. Як приклад, наведемо змістовний нарис ученого «Вражіння з поїздки до Києва», котрий постав як своєрідний звіт галицькій громаді після відвідин столиці радянської України в 1928 р. Згаданий візит уможливило запрошення вчителя та давнього приятеля львівського вченого, голови історичних установ Всеукраїнської Академії наук Михайла Грушевського відвідати урочисте зібрання з нагоди вшанування пам'яті Володимира Антоновича.

Спостережливим оком досвідченого журналіста М. Кордуба одразу відзначив різку зміну в житті наддніпрянської України. Насамперед, у вічі йому впали дійсні наслідки українізації: повсюдне використання української мови в державних установах, українські

Батюк Т. Мирон Кордуба та газета «Діло»: особливості співпраці

написи на вулицях Києва, збільшення україномовного населення міста тощо. Також захоплення галицького обсерватора викликали прояви українізації в галузі культури: вишуканий репертуар в театрах, український дубляж кінофільмів, розмаїття україномовної друкованої продукції. Разом із тим, він відзначає матеріальне зубожіння української інтелігенції, що не може підтримувати належний життєвий рівень через скромну зарплатню.

Та найбільш неприємно вразила М. Кордубу тотальна ідеологізація всіх сфер життя радянського суспільства, нетерпимість до інакодумства, значно більші ніж за царату. «А політичні відносини? – риторично запитує галицький учений. – Хоч як воно звучить парадоксально, бо саме під політичним оглядом все там пішло шкереберть, приходиться сконстатувати, що в порівнянні до передвоєнної доби саме політичне положення громадян ще найменше змінилося. Остала ця ж сама поліційна система надзору і настирливої, дошкульної контролю приватного життя, ця ж сама самоволя уряду і брак захисту перед цією самоволею, ще більша чим за старого режиму нетолеранція до всякої критики або хоч би відмінної думки» [2, 8]. Також у той час М. Кордуба знайомить українську громаду краю зі своїми науковими пошуками. Саме на сторінках «Діла», як найбільш популярної на той час української пресової трибуни, він вирішив привернути увагу до призабутого національного ювілею – століття від дня народження Феофана Лебединцева. Уперше на потребі повернення до національного пантеону постаті засновника «Киевской старины» М. Кордуба наголосив на сторінках газети «Діло» у розвідці «Причинки до життєпису призабутого ученого і редактора». У цій статті дослідник звернув увагу не тільки колег-істориків, але й ширших кіл української інтелігенції на прикрий факт незаслуженого забуття піонера української гуманітарної періодики; людини, котра громадське служіння зробила справою свого працьовитого життя [3, 3].

На початку 1930-х років співпраця М. Кордуби з газетою «Діло» поступово згортається. Причиною цього стало призначення видатного українця на історичну кафедру до Варшавського університету, де він розгорнув активну наукову та педагогічну працю, що забрала йому практично весь вільний час. Інформуючи про цю радісну для українців Другої Речі Посполитої подію, редакція газети водночас із сумом відзначила, що її довголітній автор буде змушений помітно обмежити співпрацю з львівським щоденником [9, 1–2].

Висновки. Отже, аналіз співпраці М. Кордуби з газетою «Діло» дозволяє говорити про видатного вченого як про талановитого журналіста, що публіцистичним пером діагностував вади сучасного йому суспільства і пропонував власні рецепти громадського одужання. У вічі впадає багатогранність журналістського амплуа знаного представника львівської історичної школи: він постає не лише як журналіст-хронікер, але й талановитий публіцист, що вмів піднімає важливі йому суспільні питання. Відзначимо також політематичність дописів ученого до «Діла». У фокусі уваги Кордуби-журналіста перебували різнопланові актуальні проблеми національної екзистенції – політичні, культурні та просвітні. Звернення до нашої проблеми уможливило також з'ясування особливостей журналістського стилю М. Кордуби. На нашу думку, йому були притаманні принциповість у відстоюванні власної позиції, толерантність у сприйнятті аргументів опонента, об'єктивність при інтерпретації важливих соціальних тем і врешті – постійна робота над вдосконаленням стилістики своєї публіцистики. У підсумку, вкажемо на перспективність подальшого спеціального звернення до журналістського кредо М. Кордуби, що дозволить повніше усвідомити своєрідність його творчої натури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Батюк Т. Співпраця Мирона Кордуби з газетою «Буковина» / Тарас Батюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 20. – С. 147–151.

2. Кордуба М. Вражіння з поїздки до Києва / Мирон Кордуба // Діло. – Львів, 1928. – Ч. 84. – С. 8.
3. Кордуба М. Причинки до життєпису призабутого ученого і редактора / Мирон Кордуба // Діло. – 1930. – Ч. 9. – С. 3.
4. Кордуба М. З нашої наукової літератури. Іван Джиджора. Економічна політика російського правительства супроти України в 1710 до 1730 рр. Львів 1912. (Відбитка із Записок наук. тов. ім. Шевченка т. ХСVIII, CI, CIII, CV) / Мирон Кордуба // Діло. – Ч. 230. – С. 1–3.
5. Кульчицька Т. Мирон Кордуба у польських історичних та суспільно-політичних періодичних виданнях (1895 – 1939) / Тетяна Кульчицька // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка. – Львів, 2007. – Вип. 15. – С. 112–136.
6. Михайлович М. [Кордуба М.]. Лист з Москви / Мирон Кордуба // Діло. – 1907. – Ч. 249. – С. 2–3; Ч. 250. – С. 2; Ч. 258. – С. 2; Ч. 268. – С. 2.
7. Пришляк В. Мирон Кордуба та Іван Джиджора : рецензент і автор / Володимир Пришляк // До джерел : Збірник наукових праць на пошану О.Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К. ; Львів, 2004. – С. 532–554.
8. Пришляк В. Михайло Грушевський та Іван Джиджора : учитель і учень у світлі взаємного листування / Володимир Пришляк // Листування Михайла Грушевського. – Т. 4 : Листування Михайла Грушевського та Івана Джиджори. – С. 11–47.
9. Українські професори на польських університетах. Дві нові катедри у Варшаві // Діло. – 1929. – Ч. 53. – С. 1–2.
10. [XYZ] [Кордуба М.]. Письмо з Ведня // Дело. – 1897. – Ч. 182. – С. 1–2; Ч. 183. – С. 1; Ч. 186. – С. 1; Ч. 193. – С. 1; Ч. 205. – С. 1; Ч. 210. – С. 1–2.
11. [Кордуба М.]. Політичні відносини на Буковині // Діло. – 1903. – Ч. 25. – С. 1.
12. [Кордуба М.]. Нова політична акція на Буковині // Діло. – 1903. – Ч. 110. – С. 1.

REFERENCES

1. Batiuk T. Spivpratsia Myrona Korduby z hazetoiu «Bukovyna» / Taras Batiuk // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», 2013. – Vyp. 20. – S. 147–151.
2. Korduba M. Vrazhinnia z poizdki do Kyieva / Myron Korduba // Dilo. – Lviv, 1928. – Ch. 84. – S. 8.
3. Korduba M. Prynchynky do zhyttypysu pry zabutoho uchenoho i redaktora / Myron Korduba // Dilo. – 1930. – Ch. 9. – S. 3.
4. Korduba M. Z nashoi naukovoї literatury. Ivan Dzhydzhora. Ekonomichna polityka rosiiskoho pravytelstva suproti Ukrainy v 1710 do 1730 rr. Lviv 1912. (Vidbytko iz Zapysok nauk. tov. im. Shevchenka t. ХСVIII, CI, CIII, CV) / Myron Korduba // Dilo. – Ch. 230. – S. 1–3.
5. Kulchytka T. Myron Korduba u polskykh istorychnykh ta suspilno-politychnykh periodychnykh vydanniakh (1895–1939) / Tetiana Kulchytka // Zapysky Lvivskoi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka. – Lviv, 2007. – Vyp. 15. – S. 112–136.
6. Mykhailovych M. [Korduba M.]. Lyst z Moskvy / Myron Korduba // Dilo. – 1907. – Ch. 249. – S. 2–3; Ch. 250. – S. 2; Ch. 258. – S. 2; Ch. 268. – S. 2.
7. Pryshliak V. Myron Korduba ta Ivan Dzhydzhora : retsenzent i avtor / Volodymyr Pryshliak // Do dzherel : Zbirnyk naukovykh prats na poshanu O.Kupchynskoho z nahody yoho 70-richchia. – K. ; Lviv, 2004. – S. 532–554.
8. Pryshliak V. Mykhailo Hrushevskiyi ta Ivan Dzhydzhora : uchytel i uchen u svitli vzaïemnoho lystuvannia / Volodymyr Pryshliak // Lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho. – Т. 4 : Lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho ta Ivana Dzhydzhory. – S. 11–47.
9. Ukrainski profesory na polskykh universytetakh. Dvi novi katedry u Varshavi // Dilo. – 1929. – Ch. 53. – S. 1–2.
10. [XYZ] [Korduba M.]. Pysmo z Vednia // Delo. – 1897. – Ch. 182. – S. 1–2; Ch. 183. – S. 1; Ch. 186. – S. 1; Ch. 193. – S. 1; Ch. 205. – S. 1; Ch. 210. – S. 1–2.
11. [Korduba M.]. Politychni vidnosyny na Bukovyni // Dilo. – 1903. – Ch. 25. – S. 1.
12. [Korduba M.]. Nova politychna aktsiia na Bukovyni // Dilo. – 1903. – Ch. 110. – S. 1.

Статтю подано до редакції 22.02.2016 р.